

УДК 378.1

**ЕКОНОМІЧНА ОСВІТА ТА ЕКОНОМІЧНЕ МИСЛЕННЯ
ІНОЗЕМНОГО СТУДЕНТА ВНЗ****Попадинець О.В., к.е.н.****Блага В.В., к.е.н.***Харківський національний автомобільно-дорожній університет***Благой В.В., к.е.н.***Харківський національний університет будівництва та архітектури*

Стаття присвячена проблемам формування економічного способу мислення та економічної свідомості у іноземного студента ВНЗ у ході отримання вищої освіти. Було доведено, що іноземні студенти при отриманні економічних знань та перетворенні їх у економічну свідомість стикаються з рядом проблем, серед яких: мовні бар'єри, дорослий вік студентів, використання переважно методів класичної системи навчання, відсутність навичок самостійної роботи, низький загальноосвітній рівень та ін. При цьому певними перевагами відрізняється інноваційна система навчання, що передбачає більшу частку наочного матеріалу, часту зміну видів діяльності, завдання з різним ступенем складності. Зазначений напрямок дослідження має як теоретичну так і практичну цінність, оскільки підвищення якості та ефективності процесу навчання для іноземних студентів здатне забезпечити конкурентоспроможність вітчизняних ВНЗ на глобальному ринку освітніх послуг. Також це сприятиме фінансовому добробуту вітчизняних ВНЗ, які змушені залучати позабюджетні кошти, у тому числі кошти, отримані за навчання іноземних студентів, прийнятих на контрактній основі, та отримані від платних освітніх послуг. Соціальними наслідками цього є також підвищення адаптації іноземних студентів до нового соціокультурного середовища, соціо-психологічна адаптація, формування міжнаціональної єдності та міцних міжнаціональних зв'язків.

Ключові слова: економічний спосіб мислення, економічна освіта, активізація пізнавальної діяльності, методика економічного навчання, інноваційна система навчання

UDC 378.1

**ECONOMIC EDUCATION AND ECONOMIC THINKING OF
FOREIGN STUDENTS UNIVERSITY****Popadinets E., PhD in Econ.Sc.,****Blagaya V., PhD in Econ.Sc.,***Kharkiv National Automobile and Highway University***Blagoy V., PhD in Econ.Sc.***Kharkiv National University of Construction and Architecture*

The article has been dedicated to the problem of forming the thinking way and economical comprehension of the foreign student of the university. It was proved that

© Попадинець О.В., к.е.н., Блага В.В., к.е.н., Благой В.В., к.е.н., 2016

foreign students got a number of problems, while they are getting economical knowledges and reforming them into economical comprehension. The problems are as follows: language barrier, adulthood of the students, usage the classical system of education mainly, absence of self-working skills, low general education level. According to this new system of education some advantages are gained among them are most part of scientific materials, frequently changing kinds of activity, and tusks with different level of complication. Stated way of the research has got both theoretical and practical significance because the enlargement the qualities of education of foreign students could provide the competitiveness of native universities all over the world. Also this would exert on the income of native universities that are constrained to appeal off-budget means including money of the foreign students who paid for the education on the contract basis. The social consequences are also increasing the adaptation of the foreign students for the new social and cultural habitat, psychological adaptation, formation of the interethnic unity and strong ethnic ties.

Keywords: economical thinking way, economic education, activation of cognitive activity, method of economic education, innovative educational system.

Актуальність проблеми. Посилення глобалізації та зростання академічної мобільності у галузі вищої освіти створюють все вищі вимоги якості і гнучкості надання освітніх послуг ВНЗ [1, 2]. Надзвичайної гостроти набуває проблема якості та ефективності навчання іноземних студентів, оскільки саме ці характеристики їх навчання в вітчизняних вишах безпосередньо пов'язані з успішністю адаптації останніх до нових умов, умов ринкової економіки. І цей процес є двостороннім [3]. Орієнтація на принципово нову економічну систему, суспільство знань, потребує не тільки розуміння, але і прискореного розвитку економічного мислення людей. Основна відмінність вузівського навчання від шкільного полягає в тому, що чим старшою є людина, тим більшою повинна бути у його утворенні частка самопідготовки та самоосвіти, отже, тим більше в його освіті має бути свободи. Необхідність підвищення рівня економічної освіти в країні вимагає розробки стратегії і тактики викладання економічних дисциплін на засадах національної концепції економічної освіти. Метою вузівського навчання можна вважати появу професійного світогляду. Тільки накопичивши «критичну масу» такого світогляду, фахівець може привести його в професійні комунікативні зв'язки, практичні дії та проекти. Все наполегливіше для вирішення практичних проблем

економічного і соціального розвитку проявляється необхідність переосмислити не окремі сторони, а весь процес економічної підготовки [1, с.173]. Завдання підвищення якості підготовки фахівців вимагають конкретизації кваліфікаційної моделі, формування навчальних планів, а головне, концепції розробки методів активного навчання, виходячи із специфіки економічних спеціальностей. В умовах відсутності у старшого покоління ринкового мислення надзвичайну актуальність набуває економічна освіта молоді. Метою економічної освіти є формування економічного мислення, а її результатом стає економічно ефективна практична діяльність. Теоретичні економічні знання потрібні і тому здобуваються для практичної економічної діяльності. Тому важливим питанням теорії та практики є формування і розвиток економічного мислення студента технічного ВНЗ.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Оскільки економічне мислення та економічна свідомість є складними категоріями, їх вивченню присвячують свої роботи фахівці з економічної теорії, філософії, соціології та психології. Оскільки тільки комплексне дослідження надає глибоке розуміння сутності та шляхів формування цих дефініцій у сучасних умовах. Проблемам формування економічного мислення з аспекту економічної теорії присвятили свої праці такі відомі автори, як: Прокопенко І.Ф., Аксьонова О.В., Архіпов О.Ю.; філософські аспекти економічної свідомості досліджували А.К. Кулебова, В.Д. Попов та ін. Питання переваг ринкової економіки та ринкових принципів господарювання досліджували численні західні економісти, серед яких: Л. Ерхард, Ф. Хайєк, М. Фрідмен, П. Хейне та інші. Втім питання щодо підвищення якості економічної освіти та особливостей формування економічного мислення іноземного студента ВНЗ залишаються відкритими, як і недослідженими є проблеми, що ускладнюють якісне освоєння економічних знань та практичних навичок іноземним студентом вітчизняного ВНЗ.

Метою статті є виявлення особливостей, супутніх проблем, шляхів та методів формування економічного мислення у іноземного студента технічного ВНЗ, визначення переваг інноваційної системи навчання над класичною.

Викладення основного матеріалу дослідження. Економіка, на відміну від техніки, медицини, біології, математики, фізики тощо, має

невидимий механізм дії. Проте життя видає на поверхню наслідки дії економічних механізмів: гроші, товар, ціни, безробіття, інфляція та ін. У процесі викладання економіки в межах ВНЗ важливим є питання зміни економічної поведінки людини в напрямку розвитку в неї підприємницьких, ділових якостей, ощадливості, дбайливості, працьовитості та інших ціннісних орієнтацій, які ґрунтуються на економічному способі мислення. У свою чергу, для успішної адаптації і, як наслідок, успішності процесу навчання іноземного студента мають значення географія і клімат регіону, характер самого студента, його мотивація, а також якість педагогічної системи. Перші два чинники в певному сенсі є «константою» і впливати на них неможливо. Однак здатність студента адаптуватися до педагогічної системі ВНЗ безпосередньо залежить від здатності самої педагогічної системи гнучко враховувати інтереси і потреби іноземних студентів, які приїжджають на навчання [3]. Слід також звернути увагу на особливості роботи і з іноземними студентами у ході викладання економічних дисциплін та формування економічного мислення.

По-перше, володіння російською мовою (початкового і середнього рівня) є обов'язковою умовою навчання іноземного студента у будь-якому ВНЗ. Однак процес навчання студентів-іноземців в деяких випадках ускладнюється тим, що вони не володіють і не намагаються оволодіти російською мовою. Легко адаптувавшись в побуті, знайшовши спільну мову зі своїми співвітчизниками, студенти-іноземці перестають прикладати зусилля у вивченні російської мови. Однак ця помилка вже на початку навчання студентів-іноземців призводить до негативних наслідків в оволодіння загальними та професійними знаннями, до гальмування формування економічної свідомості та економічного мислення.

По-друге, класична система викладання економічних дисциплін у технічному ВНЗ, що традиційно передбачає лекції (тобто пояснення нового матеріалу), усне опитування, тестування та виконання певного обсягу самостійної роботи, на нашу думку, недостатня при навчанні іноземних студентів, оскільки зазначені мовні бар'єри, складності міжнаціональної комунікації, особливості менталітету, різний рівень базової освіти створюють суттєві труднощі при вивченні економічних дисциплін у вітчизняних технічних ВНЗ.

По-третє, складнощі викликає і доволі дорослий вік іноземних студентів. Часто отримувати вищу освіту в Україні їдуть студенти, що старші за 20 років, тобто вони вже мають певний життєвий досвід, своє власне світосприйняття. Так, англійські спеціалісти з вікової психології вважають, що економічні уявлення дітей складаються у загальному вигляді вже до 11 років. У 13-14 років діти мають уявлення про підприємницьку діяльність, але бачать лише «надводну частину айсбергу», бо тільки половина з них розуміє, що необхідною умовою відкриття свого діла є не тільки первинний капітал, а й наявність серйозної підприємницької ідеї. Такі примітивні, елементарні знання не можуть сформувати потрібний рівень економічного мислення й економічної поведінки майбутніх членів ринкової економіки. Економічне мислення формується поступово і не тільки шляхом отримання спеціальних знань.

По-четверте, присутні такі загальні для всіх іноземних студентів труднощі процесу адаптації, як: низький загальноосвітній рівень; слабка підготовка з профільних дисциплін і спеціальних предметів; різні форми і методи навчання в вітчизняному ВНЗ та у вищій школі рідної країни іноземних студентів. Так, наприклад, іноземні студенти інженерного профілю комп'ютерних спеціальностей після навчання на батьківщині мають тільки базове уявлення про комп'ютери та інтернет-технології, але зовсім не володіють принципами розробки алгоритмів, написання програм [8]. Відсутність обсягу необхідних знань унеможливорює використання іноземними студентами загальноприйнятих підручників, які застосовуються в українських технічних ВНЗ.

По-п'яте, значні труднощі пов'язані з відсутністю навичок до самостійної роботи. Іноземні студенти не вміють конспектувати лекції, працювати з джерелами інформації, аналізувати інформацію великого обсягу. Вони не вміють і принципово не хочуть, відмовляються користуватися бібліотекою. Практичні завдання викликають у типового іноземного студента додатковий стрес, враховуючи незвичності та невміння правильно використовувати теоретичні матеріали. Як наслідок спостерігається перевантаження навчальними матеріалами і накопичення незрозумілого і незасвоєного обсягу інформації [8].

Фахівці загалом виділяють наступні групи адаптаційних проблем при роботі з іноземними студентами:

•соціокультурна адаптація – це активний процес взаємодії представника іншої культури і середовища її справжнього проживання, процес активного здобуття необхідних для життя навичок і знань, засвоєння студентом основних норм, зразків, цінностей нової навколишньої дійсності (явище «входження» або «включення» в нову культуру);

•соціально-психологічна адаптація – вступ іноземного студента в систему міжособистісних відносин, пристосування особистості до групи, до взаємин у ній, прояв власного стилю поведінки;

•педагогічна адаптація – засвоєння іноземними студентами норм і понять професійного характеру, пристосування до темпів, змісту і умов навчального процесу, формування у студентів навичок самостійної навчальної та наукової роботи.

Слід враховувати, що участь у науково-дослідній діяльності, прагнення до максимальної реалізації своїх можливостей є важливим моментом, оскільки іноземні студенти більшу частину свого навчального часу мають проводити в самостійній роботі.

Тривалий час потреба в формуванні економічного мислення взагалі була відсутня, і це не тільки стосується студентів-іноземців. Так, за умов командно-адміністративної економіки не треба було вирішувати певні господарські питання самостійно, а людина не почувалась безпосереднім учасником економічних відносин. За ринкових відносин людина усвідомлює не тільки цінність свободи вибору, а й відповідальність, що з цим вибором пов'язана. Приймаючи рішення займатися бізнесом чи працювати за наймом, людина тим самим обирає свою долю. Економічні знання потрібні всім – і тим, хто має власну справу, і тим, хто наймається на роботу, і тим, хто продає, і тим, хто купує. Вони часто бувають необхідними навіть у родинних стосунках і взаєминах між людьми. Фундаментальні економічні знання потрібні державним службовцям і політичним діячам. Основними задачами економічної освіти є: розвиток економічно важливих якостей особистості, які підвищують адаптацію молоді в професійній сфері; формування економічних знань і умінь, які необхідні для конкурентоспроможності випускників ВНЗ; перетворення знань в економічне мислення; забезпечення якості економічної підготовки; формування економічної культури студентів.

Завдання викладача економічних дисциплін – створення якісного підприємницького середовища для ринкового механізму. Як свідчить досвід, надвеликими фахівцями у підприємстві та стратегічному менеджменті можуть стати тільки 2-5% людей; великими підприємцями – 8-10%, дрібними – майже 20, але 70% людей мають набути такого обсягу знань, щоб стати економічно культурними [5, с.73]. Для формування сучасної економічної свідомості необхідні:

1. реальні економічні перетворення в напрямку формування цивілізованої ринкової економіки: створення конкурентного середовища, становлення малого та середнього бізнесу, перетворення в агросекторі, розвиток ринкової інфраструктури та одночасне зміцнення соціальної сфери сприяють формуванню адекватного економічного мислення;

2. розвиток економічної теорії, яка опосередковано, через проведену економічну політику, різні форми освіти впливає на суб'єкти економічної діяльності;

3. економічна освіта населення через різноманітну мережу освітніх установ;

4. обов'язкове використання елементів інноваційної системи викладання економічної теорії у ВНЗ, особливо при роботі з іноземними студентами;

5. інноваційне навчання (від англ. «innovation» – нововведення) – це новий підхід до навчання, що передбачає особистісний підхід, фундаментальність освіти, творчі започаткування, професіоналізм, синтез технічної та гуманітарної культури, та, звичайно, використання новітніх технологій [3].

Тому економічне мислення – не лише сукупність затеоретизованих економічних знань, а й здатність їх засвоювати, використовувати в практичному житті, це – формування моделі економічної поведінки. Серйозною помилкою вітчизняної традиційної економічної освіти була і є орієнтація на освіту і навчання знанням, а не мисленню та поведінці в реальному житті. Особливо ця хибність простежується при роботі з іноземними студентами, які при докладанні значних зусиль здатні завчити певні визначення, формулювання економічних законів, формули, позначення, втім використати це на практиці не здатні. Сьогодні економічні знання студентів майже повністю пов'язані з тим, що вони

бачать навколо. І така «економічна освіта» є дуже однобічною. Побачене викликає певний інтерес і спонукає дізнаватися про явища, далеко не позитивні. А те, що не лежить на поверхні або асоціюється з якимись консервативними поняттями, ще довго залишається незрозумілим.

Механізм економічної системи освіти включає три етапи: 1) засвоєння економічних знань; 2) перетворення економічних знань у переконання та установки; 3) набуття вмінь реалізувати знання в економічній діяльності [7, с.246]. Ефективність економічного виховання залежить від раціонального здійснення кожного етапу окремо. Засвоєння економічних знань визначається рівнем теоретичної розробки економічної теорії, правильним підбором знань для засвоєння, рівнем теоретичної та методичної підготовки викладачів, інтересом учнів до економічних дисциплін, поєднанням різних ефективних форм навчального процесу.

На нашу думку, слід доповнити класичну (традиційну) систему навчання, що містить лише лекції (пояснення нового матеріалу), усне опитування, тестування та самостійну роботу елементами інноваційної системи, що відрізняється від класичної збільшенням частки наочного матеріалу (фільми, слайди, малюнки, схеми і таблиці). Також для іноземних студентів більш прийнятним є навчання, що передбачає часту зміну видів діяльності (слухаємо, пишемо, малюємо, розповідаємо). При цьому завдання необхідно підбирати для різних груп різні, з різним ступенем складності в залежності від рівня мовної та загальної підготовки студентів. Перетворення економічних знань у переконання – найскладніше. Базові знання – це ті інструменти економічного мислення, якими ми користуємось при аналізі і вирішенні економічних проблем, закономірностей, а також способи розрахунків та розкриття різних економічних питань. В свою чергу використання інноваційного підходу до навчання студентів-іноземців здатне дозволити поліпшити якість їх підготовки, при цьому у студентів спостерігатиметься підвищення інтересу до економічних дисциплін, бажання отримати додаткові знання, більш успішне вирішення ситуаційних завдань. Крім того, успішність навчання веде до кращої адаптованості студентів в нових умовах, до появи авторитету серед інших студентів, у тому числі вітчизняних, що виступатиме додатковою мотивацією при навчанні [3].

Висновки. Для того, щоб викликати необхідний інтерес до формування повної всебічної системи економічних знань і уявлень, інколи потрібно використовувати нестандартні методи навчання. Універсальної методики викладання економічних дисциплін не було, нема і ніколи не буде. Але головне для викладача досконало знати свій предмет, збудити інтерес до нього та створити умови для творчої діяльності тих, хто отримує освіту. При роботі з іноземними студентами виникають певні труднощі, подолання яких певною мірою можливо за рахунок використання інноваційних технологій. Новітні підходи, що передбачають більшу частку наочного матеріалу, часту зміну видів діяльності, завдання з різним ступенем складності здатні вирішити ряд як навчальних, так і соціальних проблем, що супроводжують перебування іноземних студентів в країні. Інноваційна система навчання (з урахуванням міжнаціональних особливостей) має великий потенціал при викладанні економічних дисциплін у ВНЗ.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Есауленко И.Э. Теория и методика обучения в высшей медицинской школе: учебное пособие для системы повышения квалификации и дополнительного профессионального образования преподавателей медицинских и фармацевтических вузов / И. Есауленко, А. Пашков, И. Плотникова. – Воронеж, 2011. – 483с.
2. Рахимов Т.Р. Особенности организации обучения иностранных студентов в российском вузе и направление его развития / Т.Рахимов // Язык и культура. –2010. – № 4. – С. 123–136.
3. Семилетова В. А. К вопросу об особенностях обучения иностранных студентов в российском высшем учебном заведении / В. Семилетова // Личность, семья и общество: вопросы педагогики и психологии /Сб. ст. по материалам XXXVIII Междунар. науч.-практ. конф. № 3 (38). Новосибирск: Изд. «СибАК», 2014. 240 с.
4. Попадинец Е.В. Методологические особенности преподавания экономических дисциплин в Вузе и в системе подготовки и переподготовки кадров /Е.В. Попадинец // Материалы Международной научно-методической конференции «Проблемы модернизации высшего профессионального образования» от 15-16 мая 2003 г. – Кострома: КГСХА, 2003.– С.173-175.
5. Аксьонова О.В. Методика викладання економіки: навч. Посібник / О.В.Аксьонова. – КНЕУ, 1998.– 280с.
6. Меньшикова О. Нужны ли детям экономические сказки / Меньшикова О., Попова Т. // Проблемы теории и практики управления. – 1992.– №4. – С. 74-81.
7. Основы педагогического мастерства / Под ред. д-ра филол. наук. И.А. Зязюна. – М.: Просвещение, 2009. – 446 с.
8. Ременцов А. Н. Социокультурные аспекты адаптации иностранных студентов в российских вузах / А. Ременцов, Н. Казанцева // Alma mater: Вестник высшей школы. 2011. № 7. – С. 10 – 14.